

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

№ 8, 2013 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 339.338:658.7:338.43

*В. М. Собчишин,
ст. викладач кафедри фінансів і кредиту,
Полтавська державна аграрна академія, м. Полтава*

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЛОГІСТИЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЗАКУПІВЛЯМИ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

*V. M. Sobchishyn,
Senior Teacher of Department of Finance and Credit,
Poltava State Agrarian Academy, Poltava*

STATE REGULATION OF LOGISTICAL MANAGEMENT OF PURCHASES AT AGRICULTURAL ENTERPRISES: FOREIGN EXPERIENCE

У статті розглянуто особливості логістичного управління закупівлями матеріально-технічних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах та досвід його державного регулювання в розвинутих країнах світу.

The features of logistical management of inventory purchases at agricultural enterprises and experience of its state regulation of developed countries are considered.

Ключові слова: державне регулювання, логістичне управління закупівлями, матеріально-технічні ресурси, постачання, сільськогосподарські підприємства, кооперативи, регуляторні акти.

Keywords: state regulation, logistical management of purchases, inventory, supply, agricultural enterprises, cooperatives, regulatory acts.

Постановка проблеми. Зважаючи на специфічність сільськогосподарського виробництва, що зумовлена особливостями сільського господарства, в розвинутих країнах світу (США, Канаді, Австралії, країнах Західної Європи тощо) багато років та успішно використовують логістичні підходи в агробізнесі, тоді як в Україні агрологістика перебуває на початковому етапі розвитку [8, с. 292]. Однією з причин цього явища є те, що в Україні недооцінюється чи взагалі не вивчений зарубіжний досвід.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Засади логістичного управління закупівлями матеріально-технічних ресурсів та його державного регулювання у сільськогосподарських підприємствах розвинутих країн світу широко не висвітлені науковцями в окремих публікаціях, однак деякі питання з означеного напрямку викладені В. Бондарчуком, Дж. Алколем, Л. Молдован та ін. у [1], Ю. Ільїним у [2, 3], І. Смирновим у [5, 6]. Представлена концепція обумовлює необхідність вивчення, узагальнення й систематизації зарубіжного досвіду логістичного управління закупівлями матеріально-технічних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах із урахуванням його регулювання на державному рівні.

Постановка завдання. Мета статті полягає у висвітленні результатів дослідження особливостей логістичного управління закупівлями матеріально-технічних ресурсів та досвіду його державного регулювання у сільськогосподарських підприємствах розвинутих країн світу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Значний досвід логістичного управління набуто в Польщі. З появою у цій країні приватних транспортних фірм, виробничі, торговельні та сервісні підприємства одержали змогу більш точно визначати витрати на постачання закуплених матеріально-технічних ресурсів, враховуючи вартість зовнішнього транспортного сервісу. Тому набуло популярності завдання МОВ «зробити або купити» [6, с. 14].

У результаті дослідження польськими науковцями ринку логістики (вивчалися 145 підприємств різних галузей, у тому числі й сільського господарства) з'ясувано, що польські підприємства переважно орієнтуються на значну кількість постачальників. Так, 42 % досліджених підприємств мали їх понад 100, 40 % – від 21 до 100, 15 % – від 6 до 20 та 3 % – до 5 [6, с. 15, 18]. При цьому, обираючи постачальника, передусім віддається перевага наступним критеріям: ціні товару; якості товару; швидкості й гнучкості поставок; умовам поставок; відстані [6, с. 18].

Однією з особливостей логістичного управління закупівлями матеріально-технічних ресурсів на підприємствах є ставлення до постачальників як до своїх партнерів із спільними інтересами. Саме такий принцип покладено в основу японської моделі закупівель, сутність якої полягає в підтримці своїх невеликих і, на перший погляд, непотрібних постачальників. Але допомагаючи менш пріоритетному постачальнику, підприємство вибудовує із ним довірливі відносини, а на перспективу – одержує надійного партнера [9, с. 66], тобто, перевага надається довгостроковому співробітництву замість короткострокової вигоди.

У країнах Західної Європи останнім часом функцію управління постачальницькою діяльністю в переважній більшості сільськогосподарських підприємств взагалі перекладено на обслуговуючі кооперативи, які спеціалізуються на окремих послугах із логістичного забезпечення агробізнесу їх членів. Так, у країнах Європейського Союзу другою за чисельністю після групи кооперативів, що займаються заготівлею, переробкою і збутом сільськогосподарської продукції, є група кооперативних товариств, головною функцією яких є оптова закупівля засобів виробництва з наступним постачанням їх у господарства своїх членів. Зокрема, у Фінляндії Центральне галузеве постачальницьке об'єднання фінської сільськогосподарської кооперації постачає сільськогосподарським товаровиробникам близько 60 % засобів виробництва [1, с. 11–12], у тому числі до 40 % технічних засобів і пального [7, с. 67].

За даними Ю. О. Ільїна, у Швеції на частку постачальницько-збутової діяльності припадає близько 30–35 % усього обороту фермерської кооперації. Кооперативи постачають основну частину необхідних фермерам добрив, насіння, комбікормів, пального та мастильних матеріалів, 13 % тракторів, 43 % комбайнів, 35–60 % іншої землекоробної та збиральної техніки. Всього вони забезпечують близько 60 % поставок засобів виробництва [2, с. 34].

У Федеративній Республіці Німеччини кооперативи відіграють основну роль у забезпеченні сільського господарства засобами виробництва, оскільки постачають 36 % машин та обладнання, до 40 % комбікормів, 44 % пального, близько 50 % добрив і кормів [1, с. 11–12].

Високі показники постачання кооперативами засобів виробництва для фермерів характерні й для Франції, де за посередництва кооперативів постачається 2/3 насіння зернових, близько 50 % добрив і кормів [1, с. 11]. У Франції зменшення впливу на логістичне управління закупівлями матеріально-технічних ресурсів такої особливості сільського господарства, як неспівпадання періоду виробництва й робочого періоду в галузі (у зв'язку з чим у сільському господарстві значна кількість сільськогосподарських машин і знарядь використовуються нетривалий період упродовж року), забезпечене шляхом функціонування кооперативів зі спільного використання техніки (CUMA). Таким чином, фермерські господарства мають доступ до високопродуктивної техніки й одержують можливість зменшити витрати на

їх закупівлю.

Згідно з [1, с. 12] клієнтами СУМА є близько 38 % фермерів Франції. У кооперативах зі спільного використання техніки «зосереджена третина парку зерно- й кормозбиральних комбайнів, п'ята частина розкидачів добрив, трактори підвищеної потужності, обприскувачі, спеціалізоване обладнання для здійснення ремонтних робіт, меліоративна й інша спеціалізована техніка» [1, с. 12]. Кооперативи зі спільного використання техніки наділені спеціальними стимулами. Так, якщо фермери, що є членами СУМА, купують машини й обладнання колективно, то держава компенсує 20 % їх вартості. Закупівля нового устаткування для фермерів може фінансуватися спільно Францією та Європейським Союзом [1, с. 13].

У Великобританії закупівельно-постачальницькі кооперативи організують спільну закупівлю та доставку фермерам засобів виробництва, добрив, комбікормів тощо [3, с. 16–17]. До таких кооперативів належать також товариства зі спільного придбання й використання машин. Закупівельні кооперативи захищають інтереси своїх членів шляхом закупівлі безпосередньо у виробника великих партій мінеральних добрив за значно нижчими цінами й постачання їх своїм членам [7, с. 68].

Важливу роль відіграють кооперативи в агропромисловому комплексі Нідерландів. Як підтверджують дослідження науковців, частка кооперативів у постачанні фермерських господарств інвентарем складає 75 %, комбікормами – 53 %, мінеральними добривами й засобами захисту рослин – 60 % [3, с. 17].

Постачальницькою діяльністю для сільськогосподарських товаровиробників Швейцарії займаються закупівельно-постачальницькі й збутові кооперативи. Молочні об'єднання поставляють у господарства своїх членів дойльне обладнання, холодильники-цистерни, сепаратори і т. д. Закупівельно-постачальницьким кооперативам належить мережа механічних майстерень і пунктів із постачання запчастин, технічного обслуговування, а також автотранспорт [3, с. 17]. У Норвегії кооперативи постачають фермерам близько 25 % сільськогосподарських машин та обладнання [7, с. 67].

У США сфера діяльності постачальницьких кооперативів досить широка: вони забезпечують аграрних товаровиробників сільськогосподарською технікою, обладнанням, будівельними матеріалами, кормами, насінням, добривами, пестицидами [7, с. 68]. У Канаді функцію постачання матеріально-технічних ресурсів виконують сервісні та постачальницькі кооперативи, які забезпечують своїх членів кормами на 27 %, добривами й хімікатами – на 38 %, насінням – на 19 %, зерноочисним обладнанням, сільськогосподарськими машинами, а також паливними й будівельними матеріалами [7, с. 68].

На сьогодні в розвинутих країнах наданням обслуговуючими кооперативами сільськогосподарським товаровиробникам логістичних послуг із постачання матеріально-технічних ресурсів сприяє ефективне державне регулювання. Основним інструментом впливу на надання послуг обслуговуючими кооперативами, зокрема й послуг із постачання, є законодавчі акти про кооперацію, що діють на території цих держав.

У Франції Закон «Про сільськогосподарські кооперативи» за мету створення кооперативу визначає, насамперед, захоплення ініціативи на ринках постачання та збуту завдяки колективній діяльності. У цьому законі визначено серед інших і положення, що стосуються постачання матеріально-технічних ресурсів сільськогосподарським товаровиробникам, зокрема:

- вступаючи в кооператив, фермер підписує зобов'язання щодо обсягу поставок, який він зобов'язується придбати за посередництва кооперативу;
- обсяги придбаних через кооператив засобів виробництва мають бути більші за половину всього обсягу закуплених фермером матеріально-технічних ресурсів;
- після виплати зобов'язань третім особам і поповнення резервного фонду залишок коштів на рахунку кооперативу може витратитися на зниження вартості придбання засобів виробництва членам кооперативу шляхом повернення частини внесених ними авансів на купівлю цих ресурсів [1, с. 23–24].

У Франції прийняття нормативно-правових актів, що регулюють діяльність (у т. ч. й закупівельну) сільськогосподарських товаровиробників, здійснюється за участі сільськогосподарських палат, які є виявом бажання державної влади забезпечити регулювання розвитку сільського господарства спільно з фермерами, не нав'язуючи їм рішення лише з боку держави (рис. 1).

Департаментальні палати формуються представниками сільськогосподарських товаровиробників, кооперативів, кооперативних союзів і груп, а також найманих працівників аграрних господарств, кооперативних й інших фермерських об'єднань та власників земельних і лісових угідь [1, с. 37].

Рис. 1. Схема взаємодії державної влади та сільськогосподарських товаровиробників Франції під час прийняття регуляторних актів в аграрній сфері
Джерело: розроблено на основі [1, с. 37–38]

У Канаді діяльність сервісних і постачальницьких кооперативів, що надають логістичні послуги з постачання матеріально-технічних ресурсів, регулюється Кооперативним Актом Канади. Цей закон пройшов ретельний загальнодержавний процес консультацій, до якого були залучені представники всього кооперативного сектору країни, та є основою для формування кооперативного законодавства адміністративно-територіальних одиниць Канади, зокрема, Кооперативних Актів провінцій Онтаріо, Квебек, Саскачевань, Альберта та ін. [1, с. 21–22].

Існуючий процес розробки регуляторних актів для сфери обслуговуючої кооперації в сільському господарстві Канади ілюструє рис. 2.

Рис. 2. Схема процесу розробки регуляторних актів для сфери обслуговуючої кооперації в сільському господарстві Канади
Джерело: розроблено на основі [1, с. 27–35]

Якщо вирішено, що кращим інструментом для досягнення урядових цілей в аграрній сфері є регуляторний акт, то Міністерство сільського господарства розпочинає процес планування й громадського обговорення. Після цього Міністерством розробляється проект регуляторного акту й проект Звіту про аналіз регулюючого ефекту (в останньому зазначається, яким чином проект регуляторного акту пройшов кожен етап Директиви Кабінету щодо спрощення регулювання, у т. ч. інформація про вже здійснені консультації, а також короткий опис очікуваного впливу запропонованого регуляторного акту). Слід зазначити, що проект регуляторного акту має бути розглянутий і затверджений Казначейською радою до того, як він попередньо публікується (попередня публікація здійснюється з метою забезпечення останньої можливості для отримання коментарів щодо запропонованого регуляторного акту, визначення ступеня відповідності пропозицій первинним консультаціям). Після отримання та врахування коментарів зацікавлених сторін відбувається розгляд регуляторного акту [1, с. 27–29].

Ініціативну роль у впровадженні логістичних підходів у діяльність сільськогосподарських підприємств країн Західної Європи беруть на себе урядові структури [8, с. 292]. Так, у Нідерландах діє державна програма «Бачення агрологістики», що опрацьована Міністерством сільського господарства та міністерством транспорту Нідерландів. Для виконання зазначеної програми аграрні підприємці, логістичні компанії й науково-дослідні центри Нідерландів об'єднали свої зусилля та за підтримки державних структур створили так звану «Платформу логістики». Її метою є залучення всіх учасників аграрного ринку (фермерів, переробних підприємств, посередників, роздрібних торговців тощо) до пошуку інноваційних рішень для підвищення ефективності логістичного забезпечення агробізнесу в Нідерландах, а також підтримки відповідних проектів не лише консультативно, але й фінансово [5, с. 12].

Практику розвитку та підтримки агрологістики Нідерландів доцільно врахувати й українській законодавчій гілці влади. Тому актуальною є думка В. В. Смирчинського [4, с. 38] про необхідність розробки та прийняття Закону України «Про логістичну діяльність».

Висновки. Аналіз зарубіжного досвіду державного регулювання логістичного управління закупівлями матеріально-технічних ресурсів в аграрних підприємствах дає змогу стверджувати, що з метою підвищення ефективності управління закупівельною діяльністю у вітчизняних сільськогосподарських підприємствах потрібно:

- розробити та прийняти Закон України «Про логістичну діяльність»;

- розробити на державному рівні за підтримки державних органів та із залученням аграрних товаровиробників, логістичних компаній і науково-дослідних установ програму впровадження логістичних підходів у діяльність сільськогосподарських підприємств;

- створювати сільськогосподарські постачальницькі, обслуговуючі кооперативи для вигідного забезпечення їхніх членів матеріально-технічними ресурсами, зокрема, шляхом закупівлі у постачальника великих партій мінеральних добрив, нафтопродуктів, насіння і посадкового матеріалу тощо за нижчими цінами та постачання цих ресурсів своїм членам.

З метою забезпечення в Україні регулювання розвитку сільського господарства спільно з сільськогосподарськими товаровиробниками, не нав'язуючи їм рішення лише з боку держави, корисним є досвід прийняття нормативно-правових актів для сфери сільськогосподарської обслуговуючої кооперації в Канаді та Франції. При цьому для України, зважаючи на відсутність сільськогосподарських палат, за участі яких у Франції здійснюється державне регулювання діяльності (у т. ч. й закупівельної) аграрних товаровиробників, порядок розробки регуляторних актів у Канаді, з нашого погляду, є більш прийнятним. Однак за умови створення відповідних сільськогосподарських палат, в Україні під час прийняття регуляторних актів в аграрній сфері стане можливою реалізація моделі взаємодії державної влади та сільськогосподарських товаровиробників Франції.

Література.

1. Досвід Канади та країн ЄС у сфері політики з підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів : аналіт. дослідж. / В. Бондарчук, Дж. Алколей, Л. Молдован та ін. ; за ред. С. Курдицького. – К. : [б. в.], 2011. – 91 с.
2. Ильин Ю. А. Фермерские хозяйства: проблемы развития / Ю. А. Ильин, М. И. Шишкин. – Ижевск : РИО ИЖГСХА, 2000. – 94 с.
3. Ильин Ю. А. Развитие аграрного сектора экономики: зарубежный опыт / Ю. А. Ильин // Международный сельскохозяйственный журнал. – 2008. – № 2. – С. 14–17.
4. Смирчинський В. Про використання логістичних підходів в системі закупівель за державні кошти / Валентин Смирчинський // Вісник ТНЕУ. – 2008. – № 1 – С. 37–44.
5. Смирнов И. Агрологистика по-голландски / И. Смирнов // Logistics. – 2008. – № 9. – С. 12–15.
6. Смирнов И. Рынок логистики в Польше глазами польских исследователей / И. Смирнов // Дистрибуция и логистика. – 2008. – № 7. – С. 14–18.
7. Смоленюк А. П. Обслуговуюча сільськогосподарська кооперація теорія і практика / А. П. Смоленюк // Інноваційна економіка. – 2012. – № 2 (28). – С. 64–68.
8. Стехін В. В. Інтеграція підприємств АПК на засадах логістичного підходу / В. В. Стехін // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Економічні науки. – Полтава : ПДАА. – 2011. – Вип. 2. – Т. 1. – С. 291–295.
9. Яценко В. Утром деньги – вечером стулья, или логистика закупок / Вероника Яценко // Logistics. – 2008. – № 2. – С. 64–66.

References.

1. Dosvid Kanady ta krain YeS u sferi polityky z pidtrymkoy rozvytku sil'skohospodars'kykh obsluhovuiuchykh kooperatyviv : analit. doslidzh. / V. Bondarchuk, Dzh. Alkolej, L. Moldovan ta in. ; za red. S. Kurdyts'koho. – K. : [b. v.], 2011. – 91 s.
2. Il'in Ju. A. Fermerkie hozjajstva: problemy razvitija / Ju. A. Il'in, M. I. Shishkin. – Izhevsk : RIO IzhGSHA, 2000. – 94 s.
3. Il'in Ju. A. Razvitie agrarnogo sektora ekonomiki: zarubezhnyj opyt / Ju. A. Il'in // Mezhdunarodnyj sel'skohozjajstvennyj zhurnal. – 2008. – № 2. – S. 14–17.
4. Smyrychyn's'kyj V. Pro vykorystannia lohystychnykh pidkhodiv v systemi zakupivel' za derzhavni koshty / Valentyn Smyrychyn's'kyj // Visnyk TNEU. – 2008. – № 1 – S. 37–44.
5. Smirnov I. Agrologistika po-gollandski / I. Smirnov // Logistics. – 2008. – № 9. – S. 12–15.

6. Smirnov I. Rynok logistiki v Pol'she glazami pol'skih issledovatelej / I. Smirnov // Distribucija i logistika. – 2008. – № 7. – S. 14–18.
7. Smolениuk A. P. Obsluhoviucha sil's'kohospodars'ka kooperatsiia: teoriia i praktyka / A. P. Smolениuk // Innovatsijna ekonomika. – 2012. – № 2 (28). – S. 64–68.
8. Stekhin V. V. Intehratsiia pidpriemstv APK na zasadakh lohistychnoho pidkhodu / V. V. Stekhin // Naukovi pratsi Poltavs'koi derzhavnoi ahrarnoi akademii. Ekonomichni nauky. – Poltava : PDAA. – 2011. – Vyp. 2. – T. 1. – S. 291–295.
9. Jacenko V. Utrom den'gi – vecherom stul'ja, ili logistika zakupok / Veronika Jacenko // Logistics. – 2008. – № 2. – S. 64–66.

Стаття надійшла до редакції 31.07.2013 р.

ТОВ "ДКС Центр"